

Preventie van analfabetisme in de basisschool. Enkele voorwaardelijke pedagogische maatregelen.

1 september 1990

Auteur: Caroline Andries

Volume: 20

Nummer: 1-2

Pagina's: 21-26

Documenten

- [vonk_jrg20_006.pdf](#)

preventie van analfabetisme in de basisschool enkele voorwaardelijke pedagogische maatregelen caroline andries wil men analfabetisme voorkomen dan moet vooreerst duidelijk zijn wat er verstaan wordt onder deze term hoewel alfabetisme een van de weinige termen is waarover een wereldwijd aanvaarde definitie namelijk die van unesco bestaat zijn er ten aanzien van de precisering toch nog heel wat meningsverschillen daarbij is het van belang te constateren dat de onenigheden vaak te maken hebben met de concrete operationaliseren het antwoord op de vraag wanneer iemand onvoldoende in staat is om te lezen en te schrijven zodat zijn mogelijkheden om zich in de maatschappij te handhaven en zichzelf te realiseren beknop ontnomen worden is niet eenduidig te formuleren los van de persoonlijke ontwikkelingskansen die lezen en schrijven bieden wordt dit deels bepaald door de eisen die gesteld worden door de maatschappij waarin men leeft in onze westerse wereld zijn lezen en schrijven van fundamenteel belang voor de sociale en persoonlijke integratie analfabetisme is tevens een verwijzen naar verschillende vermoede grip dat louter betrekking heeft oorzaken van het falen van het kind net op volwassenen of anderszals zoals men de vraag kan stellen wanneer op personen waarvan men geïemend analfabeet is zo kan ook de vraag zien hun leeftijd mag verwacht gesteld worden wanneer iemand faalt bij ten dat ze de leesvaardigheid hebben het leesondericht parallel wordt dit in kunnen ieren t a v kinderen schoolgaan grote mate bepaald door de eisen die het den is deze term begrijpelijkerwijs niet onderwijssysteem stelt gangbaar zolang de scholing nog niet af gesloten is wordt vanuit het onderwijs gepoogd alsnog het lees en schrijfproces de doelstellingen van het bij te brengen er wordt dan ook eerder lees en schrijfonderwijs gewag gemaakt van de begrippen lees moeilijkheden schrijf-

problemen leerstoort de doelstellingen m b t lezen schrijven nissen dyslexie dysorthografie enz voor zijn terug te vinden in het leerplan voor ingewijden zijn er tussen deze termen het lager onderwijs en in de leerplannen duidelijke verschillen o a in de zin dat ze nederlands voor het secundair onderwijs sep okt 1990 nummer 1 2 20 e jaargang v r a in het lager onderwijs neemt het leeson minimumdoelstellingen derrick een uitermate belangrijke plaats in de algemene doelstelling van het de vraag moet worden gesteld of het de basisonderwijs voor lezen kan als volgt bedoeling kan zijn dat alle kinderen de omschreven worden de leerling moet op een zelfstandige en actieve wijze verschil bovenvermelde doelstellingen bereiken lende teksten kunnen verwerken of de praktijk wijst uit dat het voor ongeveer m a w de leerling moet zijn leeshandeling 10 van de schoolpopulatie niet lukt op een soepele wijze kunnen aanpassen verschillende studies tonen aan dat onge aan zijn leesdoel en aan de aard van de veer 1 kind op 10 uitvalt tekst in grote lijnen zijn volgende catego sommige auteurs hebben de idee van rieren van doelstellingen te onderscheiden minimumdoelstellingen gelanceerd waar doelstellingen m b t de basisvaardig bij een soort afstemming gerealiseerd heden c q leervoorwaarden voor het wordt tussen de eisen van de maatschappijen van de aanvankelijke leeshandeling enerzijds en de doelstellingen van de ling basisschool anderzijds van der leij 1985 doelstellingen m b t het correct kun gebruikt de term minimale geletterdheid nen omzetten van geschreven of ge als vertaling van het angelsaksische be drukte tekst in gesproken taal men grip functional literacy hiermee bedoelt spreekt over technisch lezen of deco hij een minimumniveau dat iemand in deren staat stelt te lezen met een voldoende doelstellingen m b t het begrijpen van mate van accuratesse en snelheid om in een tekst de in de tekst vervatte infor alledaagse activiteiten te kunnen functie matie moet opgenomen geinterpreneren dit niveau zou door alle leerlingen teerd en beoordeeld worden begrijbereikt moeten worden binnen de tijd pend lezen impliceert denken spanne van het basisonderwijs het doelstellingen m b t het lezen als mid spreekt vanzelf dat het steeds moet wor del om op een efficiënte wijze informa den aangevuld met het hoogst bereikbare tie te ve rzamelen en te verwerken het studerend lezen krijgt hierbij zijn plaats voor iedere leerling als operationalisatie doelstellingen m b t het inzien van de wordt het niveau van het einde van de mogelijkheden die lezen biedt op het derde klas van het huidige lager onderwijs vlak van ontspanning en persoonlijke voorgesteld van der leij komt tot deze vorming men duidt dit aan met lees concretisering vanuit de praktijkervaring houding leesattitude leesbeleving dat het technisch en begrijpend lezen dan essentieel is dat het leesonderwijs geen in het algemeen zo ver gevorderd is dat gesoleerd gebeuren is maar een onderinformatieverwerking door middel van le deel van het taalonderwijs nu blijkt het zen met succes kan plaatsvinden de fei dat mensen die kampen met analfabetis telijke beheersing van een leerling kan me vaak verwijzen naar het falen t a v dan worden bepaald aan de hand van ge deze doelstellingen in het lager onderwijs normeerde lees en schoolvorderingen overzitten buitengewoon onderwijs als toetsen bv brus 1 minuut voor technisch bepalend element in het ontstaan van hun lezen bvl voor begrijpend lezen problematiek primaire aanleiding ligt pre naast deze relatieve bepaling van de lees cies in de slechte beheersing van de voor

vaardigheid is het van belang na te gaan bereidende en aanvankelijke stadia van in hoeverre het leesproces op zich geassie het leesleerproces mileerd is vanuit een taakanalytische be wc 20 e jaargang nummer 12 sep okt 1990 nadering is er voor het technisch lezen 1988 p 191 dit geldt zeker niet alleen een duidelijk beeld voorhanden van de voor de leerlingen die moeilijkheden heb verschillende deelvaardigheden en pro ben met leren maar voor iedere indivi cessen die beheerst en geïntegreerd moe duele leerling ieder kind bezit zekere ten zijn voor wat het begripnd lezen be vaardigheden mogelijkheden en interes treft liggen de zaken moeilijker sen waardoor zijn persoonlijke aanpas momenteel beschikt men nog niet of nog onvoldoende over de nodige theoretische sing aan het onderwijs meer of minder en empirische gegevens om de vaardig succesvol verloopt held begripnd lezen absoluut te om schrijven het kind school interactiemodel van deze minimumdoelstelling met maximale seraf 1981 kenmerkt zich door het feit dat verrijking voor iedere individuele leerling individuele verschillen worden gezien als bereiken zou betekenen dat men op kenmerken van de kinderen waarmee school het analfabetisme preventief een men rekening moet houden en niet als te halt toeroept kortkomingen ten aanzien van het school systeem er moet worden gezorgd voor een correcte interactie tussen kind en voorwaardelijke school de individuele persoonlijke moge pedagogische lijkheden moeten maximaal tot ontplooi ing gebracht worden wat impliceert dat maatregelen men de leerdoelen individualiseert dit vraagt van de school dat er voldoende wil men in het basisonderwijs daad ruimte is voor individualisering en differen werkelijk bovenvermelde doelstelling reali tiering dat er van deze beide cruciale me seren dan zullen er een aantal funda thodische principes nog maar zo weinig in mentele maatregelen moeten worden genomen in wat volgt beschrijven we glo de dagelijkse praktijk gerealiseerd is hoe baal de naar onze mening meest essen wei daarvoor al jarenlang pleidooien ge tiele pedagogische voorwaarden houden worden vanuit verschillende bij het onderwijs betrokken geledingen heeft vermoedelijk met heel wat factoren te ma naar een ander schoolmodel ken wij zijn ervan overtuigd dat het jaar klassensysteem als een van de belangrijk het huidige klassieke schoolmodel waar ste hinderpalen moet worden onderkend bij een groep leerlingen van ongeveer de maar ook dat is al meer dan genoeg op zelfde leeftijd aangevuld met een aantal geworpen we zijn dan ook realistisch zittenblijvers overwegend op dezelfde genoeg om te beseffen dat de hiertoe manier en op hetzelfde moment dezelfde noodzakelijke onderwijskundige om leerstof aangeboden krijgen is ondoel wenteling niet voor de nabije toekomst treffend en levert slechts een pover ren moet worden verwacht dit mag echter dement hoe peperduur ons school geen reden zijn verder niets meer te onstelsel ook is het blijft een kind jeugd dernemen integendeel het is van het en oudersfrustrerende selectie machine allergrootste belang verder te werken aan waarop het oude cliché van zeef model mogelijke haalbare alternatieve wegen en allicht het best toepasselijk is dujardin mogelijkheden sepjokt 1990 nummer 1 2 20 e jaargangmw schoolwerkplan oogt bepaalde leer en opvoedingsdoelen en handelingsplan binnen een zeker tijdsbestek te bereiken bovenstaande omschrijving werd naar vo binnen het huidige onderwijssysteem kan ren geschoven door de nederlandse ad uiteraard al heel wat ondernomen worden viesraad voor het basison-

derwijs speciaal om de nodige vernieuwing aan te pakken onderwijs en de opleidingen arbo in de zowel het schoolwerkplan als het hande nota over plannen gesproken via han lingsplan zijn middelen die het school delingsplanning bereikt men een con team en de individuele klasleerkracht kun stante bezinning op de onderwijspraktijk nen leiden tot bewustwording van de rond beide planningsdocumenten is in impasse waarin het onderwijssysteem het huidige schoolbestel heel wat te doen zich bevindt t a v de realisering van de de uitwerking ervan is nog in een pril sta vooropgezette doelstellingen dium vanuit evaluatief standpunt gezien een schoolwerkplan dat wordt opgesteld zijn studies gemaakt naar de implemen door het gehele onderwijsgevende team tatie van beide hulpmiddelen op termijn is een planningsdocument dat een cohe dringen effectiviteitsstudies zich op het is rent overzicht geeft van de organisatie en duidelijk dat beide documenten niet los de inhoud van het onderwijs in de school van elkaar kunnen worden gezien en dat in het schoolwerkplan moet de relatie tot een voortdurende wisselwerking zich op uiting komen tussen de doelstellingen de dringt het werken met handelingsplan leerstofinhouden de werkvormen en de nen stelt hoge eisen aan de kwaliteit van concrete vormgeving van de onderwijs het schoolwerkplan m b t de wijze waar leersituaties voor leerlingen met specifieke op kinderen met leerproblemen worden ke pedagogisch didactische behoeften begeleid zowel in pedagogisch didac moet het schoolwerkplan melding maken tisch opzicht als m b t de organisato van de organisatorische maatregelen en rische aspecten het geheel van te hanteren kenschet singsinstrumenten en methoden materia len en hulpmiddelen voor bepaalde leerplanmatig handelen stofgebieden zoals het lees en schrijfonderwijs worden in het school vanuit bovenvermelde plandocumenten werkplan afzonderlijke deelwerkplannen moet de basis worden gelegd voor wat we onderscheiden noemen het planmatig handelen van de een handelingsplan vertrekt in tegen leerkracht kool van der leij 1985 on stelling tot het schoolwerkplan dat uit derscheiden in een procedure voor plan gaat van een algemene kijk op leren en matig handelen de volgende fasen pro onderwijzen van de individuele leerling blemen signaleren problemen analyseren een handelingsplan omvat het geheel oplossingen voorbereiden oplossingen voor een bepaalde periode schriftelijk toepassen en oplossingen evalueren vastgelegde concrete richtlijnen voor het problemen signaleren de cyclus wordt onderwijs aan een of meer leerlingen op herhaald de auteurs van dongen 1984 basis van informatie over de specifieke en van kuyk 1979 hebben het over diag pedagogisch didactische behoeften van nostiserend onderwijzen wil een leer deze leerling en waarmee de school be kracht daartoe in staat zijn dan moet hij wc 20 e jaargang nummer 1 2 sep okt 1990 1 de attitude ontwikkelen aandacht te van onderwijsleerprocessen zoals het ve schenken aan en zich te richten tot alle rloop van leerprocessen specifieke in leerlingen van zijn klas van kuyk 1979 structiebehoefte ortho pedagogische p 172 schrijft dat de leerkracht een c q didactische aanpak attitude moet bezitten om voortdurend signalerend bezig te zijn alert te zijn op onmiddellijk moet hieraan worden toege de te verwachten en ontstane problemen voegd dat aan de leerkracht geen eisen in de onderwijsleersituatie kunnen worden gesteld waaraan hij nog 2 de vaardigheid in het diagnostiserend niet kan voldoen wil men het boven onderwijzen verwerven van kuyk 1979 staande re-

aliseren dan moet werk ge p 171 heeft het enerzijds over de vaar maakt worden van de lerarenopleiding digheid in het hanteren van instrumenten van bijscholing en begeleiding het bo en methodieken om respectievelijk pro venstaande mag ook niet de indruk wek blemen op te sporen en op te lossen en ken dat iedere leerkracht in zijn klas maar anderzijds over de vaardigheid in het de boontjes moet zien te doppen des hanteren van organisatievormen die het kundigheid betekent ook dat de leerkracht helpen van kinderen in groep mogelijk de grenzen van zijn eigen zorg kan vast maken stellen en tijdig andere hulpverleners in van dongen 1984 p 262 272 situeert het roept diagnostiserend onderwijzen in de zoge naamde didactische driehoek waarin de relatie tussen de drie componenten actieonderzoek in leerling leerstof en leerkracht weergegeven wordt diagnostiserend onder het kader van de Europese wijzen is het kunnen omgaan met de gemeenschap spanning die er in de onderwijsleersituatie optreedt tussen de component leerling en in het kader van een actieonderzoek ge enerzijds en de component leerstof an subsidieerd door de commissie van de derzijds niet alle leerlingen blijken de Europese gemeenschappen met betrek leerstof voldoende goed te verwerken king tot preventie van analfabetisme werd sommige leerlingen hebben ook niet vol vanaf september 1988 in Brussel onder doende aan de gewone leerstof en aan leiding van prof dr Kristoffersen gestart biedingswijzen een leerkracht moet dit met een preventieproject op het niveau kunnen registreren interpreteren en daar van de 3de kleuterklas en het 1ste leerjaar uit de juiste conclusies trekken i v m het van het lager onderwijs het onderzoek feitelijke onderwijzen de leerkracht dient hierbij zijn haar onderwijs zodanig vorm te richt zich op twee doelgroepen namelijk geven dat een evenwicht bestaat tussen de leerlingen 5 7 jarigen en hun een zo economisch en efficiënt mogelijke leerkrachten het project heeft tot doel benadering van de hele klas of een aantal de kinderen die moeilijkheden kunnen groeppen en een zo geïndividualiseerd krijgen vroegtijdig onderkennen mogelijke benadering van de leerlingen voorzien in de nodige hulp aan de leer 3 de kennis opdoen over gegevens die krachten om kinderen met dreigende betrekking hebben op de begeleiding leerproblemen te leren lezen en schrijven sep okt 1990 nummer 1 2 20 e jaargang nw tenslott e bij het onderzoek zijn een 10 tal Nederlandstalige Brusselse scholen betrokken dat in deze bijdrage niet alle aspecten die via groepsdiscussies en interviews met te maken hebben met de preventie van de leerkrachten werd een overzicht ge het probleem analfabetisme aangesneden maakt van hun vragen en behoeften m b t de hulpverlening aan kinderen met werden moge hier nog eens benadrukt te verwachten lees en schrijfmoeilijk worden we hebben ons in hoofdzaak heden toegespitst op een aantal fundamentele door middel van verschillende tests en pedagogische voorwaarden we zijn er toetsen werden de kinderen geprofileerd van overtuigd dat indien hiervoor niet de t a v hun mogelijkheden en moeilijkheden nodige energie en mankracht zal worden bij het leren lezen en schrijven dit profiel vrijgemaakt heel wat lovenswaardige was het aanknopingspunt van waaruit initiatieven uiteindelijk gedoemd zijn de praktische adviezen geformuleerd werden zoveelste druppel op de hete plaat te m b t de aanpak hierbij werd het accent worden gelegd op de mogelijkheden van het kind m a w er werd uitgegaan van een posi caroline andries tieve diagnostiek vub

genetische psychologie en sociale tevens werd een inventaris opgemaakt gerontologie plein aan 2 1050 brussel van bestaande leesmethoden taal trainings programma s materialen en hulp middelen binnen het project wordt ge bibliografie werkt aan strategieën om deze inventaris op een hanteerbare en overzichtelijke wij and ri es c taakanalytische kenschetsing ze ter beschikking van de leerkrachten de van het aanvankelijk leren lezen als uitgangspunt voor de orthodidactische hulpverlening stellen onuitgegeven doctoraatssc riptie brussel bijkomend worden voor alle betrokken vrije universiteit 1988 partijen namelijk aspirant leerkrachten dujardin r zorgverbreding en de didac schooldirecties inspecteurs en pms metische werkwijze het kind school interactie dewerkers twee maandelijks in service model in mores 32 1988 p 189 192 bijscholingsvergaderingen georganiseerd over plannen gesproken advies over het over op de problematiek betrokken the werken volgens plan binnen het speciaal ma s b v wat en hoe observeren in de onderwijs zeist ar60 1984 klas in een latere fase zal de effectiviteit seef g m issues surrounding the diagnosis van bijkomende ondersteuning van de of learning disabilities child handicap versus failure of the child school interaction in leerkrachten geevalueerd worden kratochwill t ed advances in school er zijn duidelijk linken te leggen tussen het psychology vol 1 hillsdale n j lea 1981 boven beschreven actieonderzoek en de van der leij a uitgangspunten voor een voordien vermelde noodzakelijke pedago geconcentreerde aanpak in van der leij a gische maatregelen er wordt in het red zorgverbreding bijdragen uit speciaal actieonderzoek gepoogd onderwijs aan basisonderwijs nijkerk intro uitgeverij 1985 p 25 42 informatie inventaris te leveren die bruikbaar kan zijn voor het ontwerpen van dingen d leesmoelijkheden naar diagnostiserend onderwijzen bij het sten van het schoolwerkplan lezen tilburg zwijzen 1984 de leerkracht te initiëren en bij te staan van kuyk j van overgangsklas naar diag in het planmatig handelen nostiserend onderwijs in tijdschrift voor orthopedagogiek 18 1979 p 170 180 wc 20 ejaargang nummer 1 2 sep okt 1990